

Broj: 01-02.4-21-734-16/21
Istočno Sarajevo, 02. 12. 2021. godine

**Strategijski plan usvajanja standarda i drugih
standardizacijskih dokumenta
u Bosni i Hercegovini
za period 2022. - 2024. godina**

SADRŽAJ

PREDGOVOR	4
1. UVOD	5
1.1 Standardizacija	5
1.2 Koristi od primjene standarda	6
1.3 Osnovne informacije o Strategijskom planu usvajanja standarda u Bosni i Hercegovini za period 2022. – 2024. godina	6
2. TIJELO ZA STANDARDIZACIJU BOSNE I HERCEGOVINE – ISBIH	6
3. SVRHA I CILJ STRATEGIJSKOG PLANA USVAJANJA STANDARDARDA I DRUGIH STANDARDIZACIJSKIH DOKUMENATA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2022. – 2024. GODINA	8
4. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJSKOG PLANA USVAJANJA STANDARDARDA I DRUGIH STANDARDIZACIJSKIH DOKUMENATA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2022. – 2024. GODINA.....	8
5. KRITERIJI IZRADE STRATEGIJSKOG PLANA USVAJANJA STANDARDARDA I DRUGIH STANDARDIZACIJSKIH DOKUMENATA ZA PERIOD 2022. - 2024. GODINA.....	9
5.1 Analiza prioritetnih ekonomskih sektora u Bosni i Hercegovini.....	9
5.2 Analiza prioritetnih neekonomskih kriterijuma u pojedinim sektorima u Bosni i Hercegovini.....	11
5.3 Pregled najznačajnijih oblasti razvoja	14
6. REZULTATI ANALIZE	20
6.1 Općenito	20
6.2 Ljudski potencijali	22
6.3 Finansijski resursi	26
7. ZAKLJUČAK.....	28
DODATAK A Lista planiranih standarda za usvajanje u Strategijskom planu usvajanja standarda za period 2022. – 2024. godina, prema sektorima i godinama preuzimanja.	29

Lista skraćenica

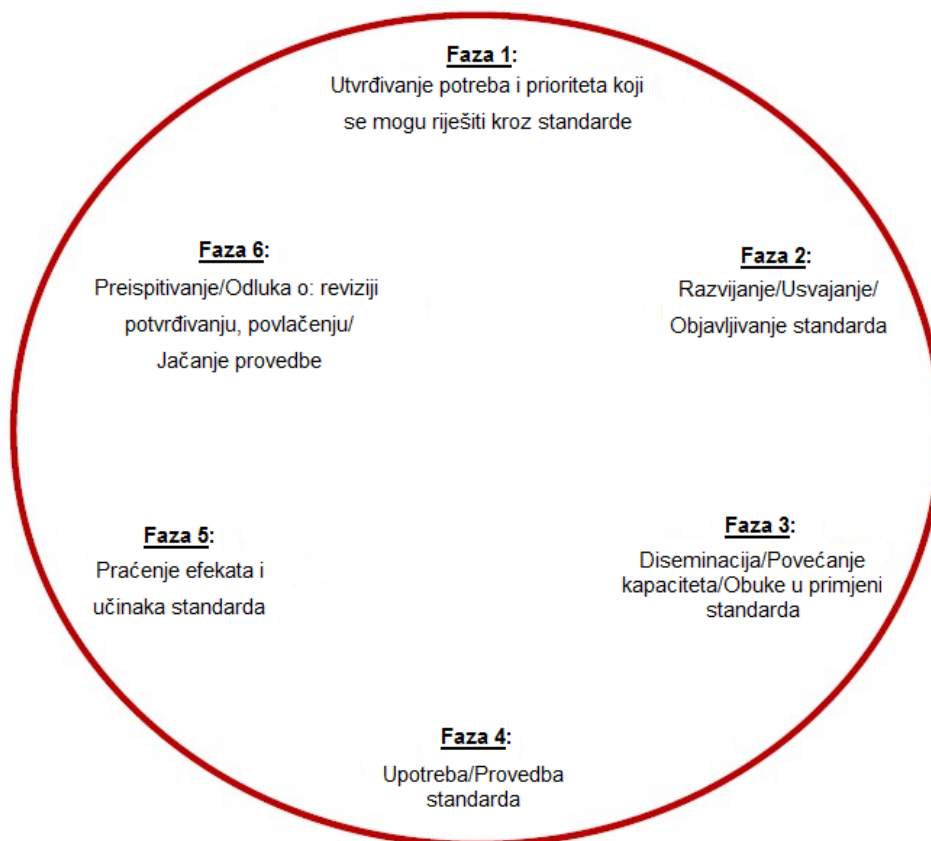
Ad	Preuzimanje standarda na engleskom jeziku
BAS	Bosanskohercegovački standard
BAS/TC	Tehnički komitet za standardizaciju ISBIH-a
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi
CEN	Evropski komitet za standardizaciju
CENELEC	Evropski komitet za standardizaciju u oblasti elektrotehnike
DEVCO	Komitet za pitanja zemalja u razvoju
DIS	Nacrt međunarodnog standarda
ED	Zaposleni u Odjeljenju za informaciono - dokumentacione poslove
EFTA	Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu
EN	Evropski standard
ETSI	Evropski institut za standarde iz oblasti telekomunikacija
EU	Evropska Unija
FprA	Konačni nacrt amandmana na evropski standard
IEC	Međunarodna elektrotehnička komisija
ISBIH	Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju
JTC	Zajednički tehnički komitet
Mo	Praćenje razvoja međunarodnog ili evropskog standarda
prEN	Prednacrt/nacrt evopskog standarda
SC	Potkomitet
SMTK	Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
STO	Svjetska trgovinska organizacija
TBT	Tehničke barijere u trgovini
TC	Tehnički komitet
TO	Tehnički sekretar/koordinator
TR	Tehnički izvještaj
TS	Tehnička specifikacija

PREDGOVOR

Ovaj dokument izradio je Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ISBIH) kao državno tijelo za standardizaciju Bosne i Hercegovine, u skladu sa publikacijom Nacionalne strategije standardizacije (*National Standardization Strategies, Year of publication: 2020; Edition: 1*) koje je pripremila i objavila Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO), a na osnovu državnih prioriteta kao što su ekonomski, neekonomski i socijalni prioriteti, kao i na osnovu potreba zainteresiranih strana i obaveza koje proistječu iz članstva u evropskim i međunarodnim organizacijama za standardizaciju.

Svrha ovog dokumenta je planiranje usvajanja bosanskohercegovačkih standarda i drugih standardizacijskih dokumenata (u daljem tekstu: standarda) za period 2022. – 2024. godina, da bi se kroz provedbu planiranih aktivnosti i uz primjenu usvojenih standarda ispunili zahtjevi korisnika, spriječile tehničke barijere u trgovini, sagledale aktivnosti u narednom periodu i osigurali potrebni resursi.

U navedenoj publikaciji Nacionalne strategije standardizacije uveden je pojam „*the standardization life cycle*” (slika 1) koji obuhvata cjelokupan „ciklus standardizacije”, odnosno svih 6 faza kojima su obuhvaćeni razvoj, usvajanje, primjena i praćenje „života” standarda, a na kraju i njihovo preispitivanje i unaprjeđenje. Ovakvim pristupom se na najbolji mogući način prate potrebe zainteresiranih strana i utvrđuju načini da standardizacija zapravo služi potrebama privrede i društva, a sve to radi postizanja što višeg životnog standarda na svakom polju. Strategijski plan usvajanja standarda i drugih standardizacijskih dokumenata za period 2022. - 2024. godina (u daljem tekstu: Strategijski plan) prvenstveno obuhvata fazu 1 i fazu 2 ovog ciklusa u smislu definiranja državnih prioriteta i potreba za standardima.

Slika 1 – „Ciklus standardizacije”

1. UVOD

1.1 Standardizacija

Standardizacija je djelatnost uspostavljanja odredaba (pravila) za opću i višekratnu upotrebu, koje se odnose na postojeće ili moguće probleme, radi postizanja optimalnog stepena uređenosti u određenoj oblasti. Standardizacijske aktivnosti se prvenstveno sastoje od pripreme, oblikovanja i izdavanja standarda, te omogućavanja primjene standarda.

Standard je dokument za opću i višekratnu uporabu, donesen konsenzusom i odobren od priznatog tijela, koji sadrži pravila, smjernice ili karakteristike aktivnosti ili njihove rezultate i koji ima za cilj postizanje optimalnog stupnja uređenosti u datom kontekstu. Oni se moraju temeljiti na provjerenim naučnim, tehnološkim i iskustvenim rezultatima, a cilj im je dosezanje optimalnog napretka zajednice. Standarde i druge standardizacijske dokumente donose međunarodne ili regionalne organizacije za standardizaciju, kao i državna tijela za standardizaciju. Državno tijelo za standardizaciju u Bosni i Hercegovini je Institut za standardizaciju BiH (ISBIH).

Ciljevi državne standardizacije Bosne i Hercegovine su:

1. Pospješivanje međunarodne trgovine sprječavanjem ili uklanjanjem barijera koje proizilaze iz neutemeljenih razlika pri poslovanju na državnom nivou;
2. Povećanje nivoa sigurnosti, zaštite zdravlja i života, te sigurnosti okoliša;
3. Unaprjeđenje cjelishodnog iskorištenja rada, materijala i energije u procesima proizvodnje;
4. Poboljšanje proizvodne uspješnosti, uz upravljanje raznolikostima, usklađenosti i zamjenjivosti;
5. Unaprjeđenje kvalitete proizvoda, procesa i usluga utvrđivanjem njihovih karakteristika, kojima mogu zadovoljiti postavljene zahtjeve, odnosno utvrđenu namjenu.

Osnovna načela državne standardizacije Bosne i Hercegovine su:

1. Dobrovoljno učestvovanje i doprinos svih zainteresiranih strana u pripremi i usvajanju državnih standarda BiH;
2. Dobrovoljna primjena i korištenje državnih standarda BiH;
3. Konsenzus, koji znači načelno slaganje značajnijeg dijela zainteresiranih o sadržaju državnog standarda BiH;
4. Prioritet zajedničkih interesa zainteresiranih strana nad pojedinačnim interesima;
5. Transparentnost rada u pripremi i dostupnost javnosti državnih standarda BiH;
6. Međusobna usklađenost državnih standarda BiH;
7. Poštivanje dostignutog stanja tehnike i pravila međunarodne i europske standardizacije.

Kroz ostvarivanje principa dobrovoljnog učešća svih zainteresiranih strana, konsenzusom se utvrđuju standardi koji sadrže pravila, zahtjeve, karakteristike, uputstva, preporuke ili smjernice za aktivnosti ili njihove rezultate, radi postizanja optimalnog nivoa uređenosti u određenoj oblasti u odnosu na postojeće ili moguće probleme. Uloga standarda u osiguravanju pretpostavke o usklađenosti sa bitnim zahtjevima odgovarajućih europskih tehničkih propisa je veoma značajna u procesu usaglašavanja državnog sa europskim tehničkim zakonodavstvom. Osim toga, standardizacija doprinosi razvoju i unaprjeđivanju proizvodnje i prometa proizvoda, izvođenju radova, odnosno vršenju usluga, poboljšanju kvaliteta proizvoda, procesa i usluga, njihovoj tipizaciji, kompatibilnosti i zamjenjivosti, unaprjeđivanju zaštite života, zdravlja i sigurnosti ljudi, imovine i okoliša, kao i unaprjeđivanju međunarodne trgovine sprječavanjem i otklanjanjem nepotrebnih tehničkih barijera.

1.2 Koristi od primjene standarda

Važne koristi od standardizacije su unaprjeđenje pogodnosti proizvoda, procesa i usluga za predviđene svrhe, sprječavanje barijera u trgovini, te olakšavanje tehnološke saradnje. Standardizacija pomaže stvaranju održivosti i koristi za sve ljude u globalnom društvu. Za nesmetano i slobodno kretanje ljudi, robe, usluga i kapitala neophodno je omogućiti uporedivost, koja se može ostvariti standardizacijom. Zemlje u cijelom svijetu prihvatile su proces standardizacije, shvaćen kao proces usaglašavanja koji se vrši na svim nivoima i u svim oblastima. Koristi od primjene standarda su višestruke, a između ostalog i sljedeće.

Standardi:

- osiguravaju da proizvodi odgovaraju svojoj namjeni;
- povećavaju sigurnost proizvoda i usluga;
- predstavljaju osnovu za poboljšanje kvaliteta proizvoda i usluga;
- predstavljaju tehničku osnovu za donošenje propisa i podršku u njihovoj provedbi;
- olakšavaju trgovinu između različitih zemalja i doprinose uklanjanju tehničkih barijera u trgovini;
- odslikavaju trenutno stanje razvijenosti nauke i tehnike i na taj način predstavljaju putokaz zemljama u razvoju na njihovom putu ka svjetskom tržištu;
- omogućavaju efikasnije korištenje resursa u procesu proizvodnje;
- doprinose očuvanju zdravlja i okoliša.

1.3 Osnovne informacije o Strategijskom planu usvajanja standarda u Bosni i Hercegovini za period 2022. – 2024. godina

Puna integracija privrede Bosne i Hercegovine u jedinstveno tržište Europske unije (u daljem tekstu: EU) koje danas čini tržišta 27 država članica, predstavlja jedan od strateških ciljeva Bosne i Hercegovine. Put Bosne i Hercegovine ka pridruživanju EU i punopravnom članstvu u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (u daljem tekstu: STO) podrazumijeva, pored mnogih drugih aktivnosti, i usklađenost bosanskohercegovačkih standarda sa europskim (EN) i međunarodnim standardima (ISO, IEC), radi poštivanja zahtjeva jedinstvenog tržišta.

Imajući u vidu navedeno, ovaj dokument prije svega sadrži sve elemente iz ISO-e publikacije Nacionalne strategije standardizacije (*National Standardization Strategies, Year of publication: 2020; Edition: 1*), a pripremljen je i izrađen u skladu sa internim pravilima standardizacije ISBIH-a, koja su usklađena sa europskim i međunarodnim pravilima.

Ovaj srednjoročni strateški plan usvajanja standarda treba shvatiti kao poziv svim zainteresiranim stranama da doprinesu njegovoj dosljednoj provedbi i stalnom razvoju.

2. TIJELO ZA STANDARDIZACIJU BOSNE I HERCEGOVINE – ISBIH

2.1 Opće informacije

Prema Zakonu o standardizaciji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, broj 19/01) i Zakonu o osnivanju Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, broj 44/04) ISBIH je samostalna državna upravna organizacija i jedino državno tijelo za standardizaciju u Bosni i Hercegovini, koje predstavlja Bosnu i Hercegovinu u međunarodnim i europskim organizacijama za standardizaciju.

ISBIH je punopravni član Međunarodne organizacije za standardizaciju ISO od 1997. godine i Evropskog instituta za standardizaciju u oblasti telekomunikacija ETSI od 1997. godine, pridruženi član: Međunarodne komisije za elektrotehniku IEC od 1997. godine, Evropskog

komiteta za standardizaciju u oblasti elektrotehnike CENELEC od 1999. godine i Europskog komiteta za standardizaciju CEN od 2008. godine.

Jedan od strateških ciljeva ISBIH-a je punopravno članstvo u europskim organizacijama za standardizaciju CEN i CENELEC. U skladu *CEN/CENELEC Internal Regulations - Part 1: Organization and structure*, ISBIH aktivno radi na ispunjavanju zahtjeva za punopravno članstvo u CEN-u i CENELEC-u. ISBIH je preuzeo 92,88 %¹ svih evropskih standarda, a u svom radu poštuje i primjenjuje sva uputstva koja su objavile europske i međunarodne organizacije za standardizaciju.

Sve aktivnosti koje ISBIH provodi, izvode se radi ispunjenja misije i vizije ISBIH-a koje su date u nastavku:

Misija ISBIH-a: voditi, održavati i unaprijediti sistem standardizacije u Bosni i Hercegovini zastupajući interese svih zainteresiranih strana u oblasti standardizacije poštujući zahtjeve i preporuke europskih i međunarodnih organizacija za standardizaciju u cilju uspostavljanja i održavanja efikasnog sistema standardizacije Bosne i Hercegovine.

Vizija ISBIH-a: biti europska institucija od značaja za Bosnu i Hercegovinu, prepoznatljiva na nivou Bosne i Hercegovine i na globalnom nivou, koja nudi i omogućava korištenje standarda, usluga i visoko kvalitetnih rješenja.

Srednjoročni cilj ISBIH-a je: unaprijediti sistem infrastrukture kvaliteta u skladu sa EU zakonodavstvom i dobrom praksom EU, efikasniju regulaciju tržišta u svrhu osiguranja slobodnog kretanja roba i usluga i tržišne fer konkurencije. Provođenjem aktivnosti iz svoje nadležnosti ISBIH ima za cilj da podigne ugled bosanskohercegovačke standardizacije; te nivo svijesti bosanskohercegovačke javnosti o važnosti i ulozi standarda i standardizacije općenito. Također ciljevi ISBIH su unapređenje i razvoj bosanskohercegovačke standardizacije u cilju ispunjenja zahtjeva za status punopravnog člana u europskim organizacijama za standardizaciju CEN i CENELEC; uključenje bosanskohercegovačkih eksperata u aktivan rad međunarodnih i europskih radnih tijela za standardizaciju za djelatnosti koje su od značaja za Bosnu i Hercegovinu; i unapređenje informacione djelatnosti o standardima i tehničkim propisima u cilju bolje informiranosti svih zainteresiranih strana kako u Bosni i Hercegovini, tako i izvan nje.

2.2 Djelatnost ISBIH-a

U području standardizacije:

predlaže strategiju standardizacije u Bosni i Hercegovini, priprema i izdaje bosanskohercegovačke standarde, zastupa i predstavlja Bosnu i Hercegovinu u međunarodnim i drugim međudržavnim organizacijama za standardizaciju, te obavlja poslove koji proizilaze iz međunarodnih sporazuma i članstva u tim organizacijama, učestvuje u pripremanju tehničkih propisa, razvija i uspostavlja informacioni sistem o standardima i drugim srodnim dokumentima, proglašava standarde BiH, organizira i provodi specijalističko obrazovanje kadrova u području standardizacije, bavi se izdavačko-publicističkom djelatnošću iz područja standardizacije.

U području ocjenjivanja usklađenosti:

učestvuje u uspostavi i održavanju sistema certificiranja i homologizacije u skladu s europskim modelom. Zastupa Bosnu i Hercegovinu u europskim i međunarodnim organizacijama za ocjenjivanje usklađenosti (EOTC i EUROLAB, itd) do formiranja asocijacije ispitnih laboratorija i asocijacije kalibracionih laboratorija i organizira obrazovanje iz područja ocjenjivanja usklađenosti.

¹ *CEN/CENELEC Quarterly report on the national implementation of European standards (harmonized and non-harmonized) - The third quarter of 2021*

3. SVRHA I CILJ STRATEGIJSKOG PLANA USVAJANJA STANDARDA I DRUGIH STANDARDIZACIJSKIH DOKUMENATA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2022. – 2024. GODINA

Osnovna svrha izrade Strategijskog plana je uspostavljanje što bližeg međusobnog odnosa između razvoja i usvajanja bosanskohercegovačkih standarda i drugih standardizacijskih dokumenata sa jedne strane i ekonomskih i socijalnih prioriteta, kao i drugih državnih prioriteta sa druge strane. Strategijski plan sadrži listu standarda koje treba usvojiti u trogodišnjem periodu. Poseban akcenat daje se uključivanju svih zainteresiranih strana u Bosni i Hercegovini na davanju prijedloga za usvajanje standarda, praćenje i analiziranje potreba zainteresiranih strana kao i analizu ekonomskih podataka. Ovi standardi su neophodni korisnicima za njihov uspješan rad, praćenje razvoja tehnologije i konkurenost na tržištu. Za izradu ovog strategijskog plana odgovoran je ISBIH, tijelo za standardizaciju Bosne i Hercegovine.

Strategijski plan također identificira i oblasti u kojima standardi nisu zastupljeni, a neophodni su za podršku raznim aktivnostima u smislu povećanja efikasnosti u tim oblastima i za podsticanje razvoja i rasta. Na taj način strategijski plan ima za cilj da identifikuje standarde koji su potrebni za povećanje bruto domaćeg proizvoda (BDP), izvoza, relevantnih neekonomskih (socijalnih) pitanja i očekivanih budućih potreba zainteresiranih strana.

Također, cilj ovog strategijskog plana je da posluži kao sredstvo u ispunjenju misije i vizije ISBIH-a.

4. METODOLOGIJA IZRADE STRATEGIJSKOG PLANA USVAJANJA STANDARDA I DRUGIH STANDARDIZACIJSKIH DOKUMENATA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2022. – 2024. GODINA

Prilikom izrade Strategijskog plana uzeta su u obzir dva ključna aspekta.

Kao pridruženi član europskih organizacija za standardizaciju (CEN i CENELEC) i punopravni član Europskog instituta za standardizaciju u oblasti telekomunikacija (ETSI), ISBIH je u obavezi da preuzima sve europske standarde u sistem bosanskohercegovačke standardizacije i da povlači standarde koji su konfliktni sa europskim. Također kao pridruženi član europskih organizacija za standardizaciju (CEN i CENELEC) ISBIH ima obavezu da u sistem bosanskohercegovačke standardizacije preuzme sve europske standarde, za one europske tehničke komitete u kojima je ISBIH prijavljen kao posmatrač (91 europski komitet za standardizaciju i to: 74 CEN/TC-a i 12 CLC/TC-a).

Ukoliko u određenim oblastima standardizacije za pojedine predmete nisu objavljeni odgovarajući europski standardi i u planovima europskih organizacija za standardizaciju nije predviđeno njihovo donošenje, po zahtjevu zainteresovanih strana planirano je usvajanje bosanskohercegovačkih standarda na osnovu odgovarajućih međunarodnih standarda (ISO, IEC). Ovo se posebno odnosi na oblast informacionih tehnologija koje su u djelokrugu rada zajedničkog komiteta za informacione tehnologije ISO/IEC JTC 1. Ukoliko u određenoj oblasti standardizacije nisu objavljeni ni europski ni međunarodni standardi i ne predstoji njihovo donošenje, pokreću se projekti izrade izvornih bosanskohercegovačkih standarda, pri čemu će biti ispoštovana pravila europskih organizacija za standardizaciju, relevantnih odredbi Sporazuma o tehničkim barijerama u trgovini STO, Direktive 98/34/EC, kao i internih pravila za standardizaciju, procedura i uputstava ISBIH-a.

ISBIH je u junu 2021. godine uputio poziv institucijama Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta, te privatnim i javnim preduzećima iz čitave Bosne i Hercegovine (ukupno 1560 poziva) da iskažu svoje potrebe za europskim, međunarodnim odnosno izvornim bosanskohercegovačkim standardima, i koje bi ISBIH

preuzeo u sistem bosanskohercegovačke standardizacije, odnosno izradio u narednom trogodišnjem periodu. Pozivu se odazvalo 14 zainteresiranih strana i to: tijela državne uprave u Bosni i Hercegovini na svim nivoima, proizvodne firme, uslužne firme i fakulteti. Ukupan broj predloženih projekata iznosi nešto više od 60 (54 predložena standarda i 6 oblasti u kojima se predlaže usvajanje standarda).

Svi prijedlozi su analizirani, a oni koji su neodgovarajući su izostavljeni. Pod neodgovarajućim prijedlozima smatraju se svi primljeni zahtjevi za usvajanje standarda koji su konfliktni sa europskim, zatim oni koji su već usvojeni kao bosanskohercegovački standardi ili predmet standardizacije koji nije bio dobro specificiran, a zainteresirana strana na dodatni upit nije dostavila pojašnjenje u vezi sa istim.

5. KRITERIJI IZRADE SRATEGIJSKOG PLANA USVAJANJA STANDARDA I DRUGIH STANDARDIZACIJSKIH DOKUMENATA ZA PERIOD 2022. - 2024. GODINA

U skladu sa ISO-vom publikacijom Nacionalne strategije standardizacije, izvršena je analiza i poređenje prioriteta sektora standardizacije u Bosni i Hercegovini, a nakon toga su dobiveni podaci upoređeni sa zahtjevima koje su dostavile zainteresirane strane.

Koristeći ovu metodologiju, razmatrane su tri kategorije prioriteta standardizacije:

- 5.1 Ekonomski prioriteti (analizirani na osnovu udjela u BDP-u, izvozu i uvozu)
- 5.2 Neekonomski prioriteti (analizirani na osnovu kvaliteta života)
- 5.3 Prioritetne oblasti razvoja u Bosni i Hercegovini (analizirani na osnovu strategija razvoja državnih i entitetskih vlada i ministarstava).

5.1 Analiza prioriteta ekonomskih sektora u Bosni i Hercegovini

Prilikom razvoja Strategijskog plana prvenstveno su razmatrani ekonomski faktori, pri čemu su korišteni zvanični statistički podaci Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine za 2020. godinu za pojedinačno učešće u BDP-u. Podaci za 21 ekonomski sektor razvrstani su, a nakon toga im je dodijeljen rang prema sljedećim kriterijima:

Rang 1	>10%	BDP/izvoz/uvoz
Rang 2	5 - 10%	BDP/izvoz/uvoz
Rang 3	1 - 5%	BDP/izvoz/uvoz
Rang 4	0,2 - 1%	BDP/izvoz/uvoz
Rang 5	< 0,2%	BDP/izvoz/uvoz

Pored toga, razmotreni su, razvrstani prema istim kriterijima, a na isti način dodijeljen je rang i ekonomskim sektorima koji imaju značajno učešće u izvozu i uvozu za 2020. godinu. Navedeni podaci prikazani su u Tabelama 1, 2 i 3, i to: Tabela 1 – Ekonomski sektori u Bosni i Hercegovini razvrstani prema njihovom učešću u BDP-u, Tabela 2 – Ekonomski sektori u Bosni i Hercegovini razvrstani prema njihovom učešću u izvozu i Tabela 3 – Ekonomski sektori u Bosni i Hercegovini razvrstani prema njihovom učešću u uvozu. Kao izvor informacija za izradu navedenih Tabela korišteni su zvanični podaci Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (<http://www.bhas.gov.ba>).

Tabela 1 – Ekonomski sektori u Bosni i Hercegovini razvrstani prema njihovom učešću u BDP-u²

Ekonomski sektor	Učešće u BDP-u % (ukupno 86,4)	Rang
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	13,9%	1
Prerađivačka industrija	13,1%	1
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	7,9%	2
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	6,1%	2
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	5,1%	2
Poslovanje nekretninama	5,0%	2
Građevinarstvo	4,7%	3
Informacije i komunikacije	4,5%	3
Obrazovanje	4,5%	3
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	3,9%	3
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	3,8%	3
Prijevoz i skladištenje	3,3%	3
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	3,0%	3
Vađenje ruda i kamena	1,7%	3
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	1,5%	3
Umjetnost, zabava i rekreacija	1,3%	3
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom	1,1%	3
Ostale uslužne djelatnosti	1,1%	3
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	1,0%	4
Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca	-	-
Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i organa	-	-

Tabela 2 – Ekonomski sektori u Bosni i Hercegovini razvrstani prema njihovom učešću u izvozu³

Ekonomski sektor	Procent uvoza u 2020 (Vrijednost u % mil. USD)	Rang
Razni gotovi proizvodi	27,9%	1
Proizvodi svrstani prema materijalu	22,3%	1
Strojevi i prijevozna sredstva	17,8%	1
Sirove materije, osim goriva	9,5%	2

² [Bruto domaći proizvod za Bosnu i Hercegovinu 2020 - Proizvodni pristup, prvi rezultati](#); 27.07.2021, stranica 3

³ [Ekonomske statistike - Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom za siječanj-prosinac 2020. godine, Izvoz i uvoz po sektorima i odsjecima SMTK](#); 2021-01-20, stranice 15-17

Ekonomski sektor	Procent uvoza u 2020 (Vrijednost u % mil. USD)	Rang
Kemijski proizvodi	7,9%	2
Mineralna goriva i maziva	6,7%	2
Hrana i žive životinje	6,2%	2
Životinjska i biljna ulja i masti	1,0%	3
Pića i duhan	0,6%	4
Proizvodi i transakcije, nespomenuti	0,01%	5

Tabela 3 – Ekonomski sektori u Bosni i Hercegovini razvrstani prema njihovom učešću u uvozu⁴

Ekonomski sektor	Procent uvoza u 2020 (Vrijednost u % mil. USD)	Rang
Proizvodi svrstani prema materijalu	23,9%	1
Strojevi i prijevozna sredstva	21,3%	1
Kemijski proizvodi	14,4%	1
Hrana i žive životinje	14,3%	1
Razni gotovi proizvodi	11,2%	1
Mineralna goriva i maziva	9,7%	2
Pića i duhan	2,3%	3
Sirove materije, osim goriva	2,2%	3
Životinjska i biljna ulja i masti	0,8%	4
Proizvodi i transakcije, nespomenuti	0,02%	5

5.2 Analiza prioriteta neekonomskih kriterijuma u pojedinim sektorima u Bosni i Hercegovini

U ranijem periodu se smatralo da standardi imaju ključnu ulogu u podršci ekonomskom razvoju zemlje, a u posljednje vrijeme sve veći akcenat stavlja se i na neekonomske kriterije od kojih je jedan od najvažnijih održivi razvoj. Održivi razvoj je orijentisan na izradu modela koji na kvalitetan način zadovoljavaju društveno-ekonomske potrebe i interese građana, kao i sigurnosne aspekte društva u cjelini, a istovremeno eliminišu ili značajno smanjuju uticaje koji predstavljaju prijetnju ili štetu po okoliš i prirodne resurse. Dugoročni koncept održivog razvoja podrazumijeva stalni ekonomski rast, ali takav koji osim ekonomske efikasnosti i tehnološkog napretka, većeg učešća čistijih tehnologija i inovativnosti cijelog društva i društveno odgovornog poslovanja, osigurava smanjenje siromaštva i povećanje sigurnosti društva i radnika, dugoročno bolje korištenje resursa, unaprjeđenje zdravstvenih uslova i kvaliteta života i smanjenje nivoa zagađenja na nivo koji mogu da izdrže činioci okoliša, sprječavanje budućih zagađenja i očuvanje biodiverziteta. Pomoć u ostvarivanju ovih ciljeva mogu da pruže i standardi.

⁴ [Ekonomске статистике - Статистика робне разmjene БиХ с иноземством за сiječanj-просинац 2020. године. Извоз и увоз по секторима и одсјецима SMTK; 2021-01-20, странице 15-17](#)

Analiza kvaliteta života uobičajeno obuhvata sljedeća područja:

- Političko i društveno okruženje (politička stabilnost, stopa kriminaliteta, vladavina prava...),
- Ekonomsko okruženje (stabilnost privrede, bankarske usluge...),
- Društveno i kulturno okruženje (cenzura, ograničenja lične slobode...),
- Zdravstvo i sanitarno okruženje (dostupnost ljekarskih usluga i lijekova, infektivne bolesti, kanalizacija, otpad, zagađenost zraka...),
- Škole i obrazovanje (standard škola, dostupnost škola...),
- Javne usluge i transport (električna energija, voda, javni prijevoz, gužve u saobraćaju...),
- Slobodno vrijeme (restorani, pozorišta, kina, sport...),
- Prirodno okruženje (klima, istorija prirodnih nesreća ...).

Da bi bila u skladu sa potrebama društva u segmentu održivog razvoja, Strategija podržava i promoviše održivi razvoj u Bosni i Hercegovini. Direkcija za ekonomsko planiranje BiH provodi ciljeve održivog razvoja iz *Agende za održivi razvoj 2030 (SDG)* u suradnji sa svim relevantnim institucijama. U tom smislu, analizirani su medijski ispraćeni događaji (članci, TV emisije) objavljeni u posljednje vrijeme, koji se bave neekonomskim pitanjima koja su izazvala zabrinutost javnosti. Smatra se da će ova pitanja biti aktuelna i u budućem periodu razvoja Bosne i Hercegovine.

Rezultati su prikazani u tabeli 4, koja prikazuje neekonomske prioritete u različitim sektorima i oblastima. Rangiranje u vezi sa neekonomskim prioritetima i svrstavanje u odgovarajuću kategoriju izvršeno je na osnovu sljedećih kriterija:

Rang 1 – Veoma ozbiljan problem, hitno rješavanje, javni protesti

Rang 2 – Ozbiljan problem, česta pojava, medijska pažnja

Rang 3 – Ozbiljan problem, povremeni medijski izveštaji

Rang 4 – Lokaliziran problem, bez reakcije medija

Rang 5 – Druga pitanja

Tabela 4 – Neekonomski prioritete u različitim sektorima i oblastima

Neekonomski prioritet	Situacija koja okružuje problem i vrijeme	Rang
Sigurnost ljudi i imovine	<p>Česte nesreće nastale upotrebom plinskih boca i električni požari uzrokovani pogreškama i kvarovima na električnim komponentama i instalacijama vrlo su ozbiljne i zahtijevaju hitno rješavanje tog problema. Primjena odgovarajućih standarda pomaže u očuvanju sigurnosti i zdravlja ljudi. Sigurnosni aspekt migracija (organizirani kriminal, pljačke, narušavanje javnog reda i mira, trgovina ljudima, krijumčarenje ljudima).</p> <p>https://fzzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH%202021.-2027..pdf</p> <p>https://www.klix.ba/vijesti/bih/policija-utvrdila-da-su-elektroinstalacije-uzrok-pozara-u-buca-potoku/210822021 (medijski izvještaj)</p>	1

Neekonomski prioritet	Situacija koja okružuje problem i vrijeme	Rang
Sigurnost cestovnog prometa	<p>Česte saobraćajne nesreće sa značajnim brojem poginulih osoba i ozlijeđenih te prosječna starost vozila od 16,5 godina u Bosni i Hercegovini vrlo su ozbiljan problem i zahtijevaju hitno rješavanje. Primjena odgovarajućih standarda pomaže u očuvanju sigurnosti i zdravlja ljudi.</p> <p>https://bihamk.ba/assets/upload/Broj_registrovanih_motornih_vozi.doc.pdf https://www.klix.ba/vijesti/bih/daleko-od-prosjeka-eu-bih-u-samom-vrhu-po-broju-poginulih-na-cestama/210704082 (medijski izvještaj)</p>	1
Zdravlje ljudi	<p>Povećan broj osoba s kardiovaskularnim problemima, moždanim udarom i pretilosti mladih ozbiljan je problem, i entitetska ministarstva zdravstva planiraju aktivnosti na podizanju svijesti o važnosti zdravih prehrambenih navika stanovništva u cilju poboljšanja zdravstvenih uvjeta. Uticaj globalnih pandemija na zdravlje ljudi i pad globalnih ekonomija (COVID 19, SARS i dr.), kao i posljedice klimatskih promjena po ljudsko zdravlje.</p> <p>http://www.fmoh.gov.ba/index.php/zakoni-i-strategije/strategije-i-politike/53-strateski-plan-razvoja-zdravstva-u-fbih https://fzzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH%202021.-2027..pdf Akcioni plan za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti u Republici Srpskoj za period od 2019. do 2026. godine</p>	1
Zaštita na radu	<p>Česte povrede na poslu koje rezultiraju sve većim brojem incidenata sa smrtonosnim ili teškim posljedicama za zaposlenike je ozbiljan i zahtijeva hitno rješavanje ovog problema. Primjena odgovarajućih standarda pomaže u očuvanju sigurnosti i zdravlja ljudi.</p> <p>https://fmrsp.gov.ba/?page_id=4310 https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpb/PAO/Pages/Resor-za-rad.aspx http://eu4cs.ba/nacrt-strategije-zastite-na-radu/ (medijski izvještaj)</p>	2
Povećanje zaposlenosti	<p>Razvojno društvo, koje se temelji na znanju u narednom razdoblju, omogućit će razvoj sofisticiranih tehnologija, koje za posljedicu imaju povećanje zaposlenosti, prvenstveno u sljedećim sektorima: metaloprerađivačka, elektroindustrija, drvna industrija, prehrambena industrija, informacione tehnologije i građevinarstvo. Također su važne aktivacijske i aktivne mjere zapošljavanja u pravcu veće zastupljenosti strukturnih mjera (obuke i samozapošljavanje).</p> <p>https://fzzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH%202021.-2027..pdf http://www.zzzrs.net/index.php/javni_pozivi/</p>	2
Važnost zaštite okoliša	<p>Primjena odgovarajućih ekoloških standarda kao i drugih standarda osigurat će da mnoge firme mogu koristiti nove tehnologije u različitim industrijama. Na taj način će se zadovoljiti ekološki kriteriji, što je vrlo važno za današnji razvoj, a i razvoj u budućnosti.</p> <p>https://fzzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH%202021.-2027..pdf https://vlada.ks.gov.ba/aktuelnosti/novosti/svedska-i-vlada-kantona-sarajevo-izdvajaju-29</p>	2

Neekonomski prioritet	Situacija koja okružuje problem i vrijeme	Rang
Reagovanje na izvanredne situacije	<p>Sprječavanje hitnih situacija i važnost pripreme građana za adekvatan odgovor u takvim situacijama iznimno su važni kako bi se izbjegle ljudske žrtve kao što su velike poplave u središnjem i sjevernom dijelu Bosne i Hercegovine u maju 2014. godine.</p> <p>Krizne situacije su uvjetovane tranzicionim procesima u svijetu, kao što su snažna epidemiološka tranzicija (promjena obrazaca oboljevanja), pandemije i pojave novih zaraznih oboljenja (novi virusi), migrantska kriza, elementarne nepogode (poplave, potresi, požari).</p> <p>Ovo podrazumijeva definisanje kriznih planova, mapiranje i planiranje resursa, te provođenje kontinuiranih edukacija i vježbi u smislu podizanja spremnosti za brzi odgovor.</p> <p>https://fzzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH%202021.-2027..pdf</p> <p>https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Documents/Zaklju%C4%8Dak_o_sprovo%C4%91enju_mjera_za_reagovanje_na_pojavu_bolesti_izazvane_novim_virusom_korona_COVID-19_u_Republici_Srpskoj.pdf</p>	2
Obrazovanje	<p>Ulaganje u obrazovanje i osposobljavanje ljudi, tj. ulaganje u ljude, ljudske potencijale ključno je za razvoj društva temeljenog na znanju. Važno je osigurati inkluzivno obrazovanje za sve.</p> <p>https://fzzpr.gov.ba/files/Strategije/Strategija%20razvoja%20FBiH%202021.-2027..pdf</p> <p>https://www.obrazovanje.rs/ (medijski izvještaj)</p>	3
Sigurnost informacija	<p>Informaciona sigurnost odnosi se na sigurnosne rizike povezane s korištenjem informacionih i komunikacionih tehnologija, uključujući sigurnost podataka, uređaja, informacijskih sistema, mreža, organizacija i pojedinaca. Visokotehnoški kriminal je vrsta kriminala koja se najviše povećava, a veliki broj ljudi, uključujući djecu, svakodnevno su žrtve napada. Hakerski napadi na informacione sisteme mogu značajno ugroziti poslovanje firme, funkcioniranje državne infrastrukture i sigurnosti, dok su pojedinci, a prije svega djeca, sve više izloženi riziku od prevare, ucjene i zlostavljanja putem Interneta.</p>	3

5.3 Pregled najznačajnijih oblasti razvoja

Pregled najznačajnijih oblasti razvoja u Bosni i Hercegovini dat je u nastavku u Tabeli 5. Preuzeti su najznačajniji dijelovi iz pojedinih strategija vlada i ministarstava na državnom i entitetskim nivou u BiH, kao pokazatelj koliki će uticaj imati na razvoj privrede u Bosni i Hercegovini.

Rangiranje na osnovu izrađenih strategija:

Rang 1 – veoma važno u bliskoj budućnosti

Rang 2 – veoma važno, ako se ispune uslovi

Rang 3 – važno u daljoj budućnosti

Rang 4 – važno u dužem vremenskom periodu

Rang 5 – nevažno

Tabela 5 – Najznačajnije oblasti razvoja prema strategijama razvoja u Bosni i Hercegovini

Prioriteti razvoja	Važnost	Rang
<p>Energetika</p>	<p>U oblasti energetike 30.08.2018. godine, Vijeće ministara BiH usvojilo je Okvirnu energetska strategiju BiH do 2035. godine, koja je zasnovana na Okvirnoj energetska strategiji Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine te Brčko Distrikta.</p> <p>Ovaj dokument ima za cilj da se izradi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Strateška analiza postojećeg stanja energetskog tržišta, • Ažuriranje postojeće energetske strategije Republike Srpske kroz dokument Okvirne energetske strategije RS, • Energetska strategija Federacije Bosne i Hercegovine kroz dokument Okvirne energetske strategije FBiH, • Energetska strategija Brčko Distrikta kroz dokument Okvirne energetske strategije BiH, • Metodološko usklađenje Entitetskih dokumenata <p>BiH ima komparativnu prednost u sektoru energetike, a naročito u oblasti hidroenergije, kao i veliki dugoročni razvojni potencijal. BiH je jedina zemlja neto izvoznik električne energije u regiji Zapadnog Balkana.</p> <p>Strateški cilj razvoja energetskih potencijala, posebno obnovljivih izvora energije i povećanje energetske efikasnosti će se realizovati kroz doprinos Vijeća ministara BiH ispunjenjem srednjoročnih ciljeva:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Unaprjeđenje i usklađivanje pravnog okvira u sektoru energetike sa pravnom stečevinom EU 2. Doprinijeti razvoju regionalnog tržišta električne energije i gasa koje će biti usklađeno sa preuzetim EU direktivama <p>ISBiH ažurno preuzima evropske i međunarodne standarde iz ove oblasti.</p> <p>http://www.vijeceministara.gov.ba/akti/prijedlozi_zakona/default.aspx?id=29118&langTag=bs-BA</p> <p>http://www.fbihvlada.gov.ba/file/20170606%20Okvirna%20energetska%20strategija%20FBiH_Radna%20verzija_v2.pdf</p> <p>https://www.vladars.net/sr-SP_Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/std/Documents/StrategijaEnergetike2035Latinica.pdf</p>	<p>1</p>

Prioriteti razvoja	Važnost	Rang
Turizam	<p>Bosna i Hercegovina posjeduje raznolik i očuvan prirodni i kulturni, turistički potencijal što je veliko bogatstvo koje se mora očuvati i zaštititi kako bi u dugom periodu pridonosio razvoju turizma. Prednosti koje Bosna i Hercegovina posjeduje u razvoju turizma su prije svega netaknuta priroda, bogatstvo rijekama i termalnim vodama, bogata kulturno-historijska baština i brojna svetišta, koja predstavljaju potencijal za razvoj različitih oblika turizma koji BiH daju dodatnu vrijednost u stvaranju specifičnog turističkog proizvoda, sa ciljem unaprjeđenja kvaliteta turističke ponude. Time će se omogućiti povećanje konkurentnosti turizma u BiH na svjetskim tržištima turističke potražnje i kapitalnih investicija.</p> <p>U tom smislu, sektor turizma u Bosni i Hercegovini ima visok potencijal koji je potrebno dodatno iskoristiti.</p> <p>https://www.fmoit.gov.ba/bs/novosti/vijesti/obavijest-o-upitnicima-za-strategiju-razvoja-turizma</p>	1
Transport	<p>Transportna infrastruktura je važan segment ekonomskog razvoja, stvaranja konkurentnog poslovnog okruženja kao i ravnomjernog regionalnog razvoja i predstavlja važnu podlogu za održivi razvoj zemlje. Razvijen transportni sistem olakšava i potiče mobilnost ljudi i roba te, smanjivanjem saobraćajne izolovanosti, omogućava rast produktivnosti i stvara pretpostavke za uravnotežen regionalni razvoj.</p> <p>Okvirna strategija transporta BiH 2015 - 2030 detaljno opisuje provođenje transportne politike.</p> <p>U programu rada Vijeća ministara u narednom trogodišnjem periodu nalazi se cilj stvaranje uslova za uspostavu kvalitetnijih, efikasnijih, bezbjednijih i savremenijih sistema transporta i komunikacija u Bosni i Hercegovini.</p> <p>http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/RGOK3hg2nhA=Srednjoročni program rada Vijeća ministara BiH 2020-2022</p>	1

Prioriteti razvoja	Važnost	Rang
<p>Poljoprivreda</p>	<p>Pred poljoprivredom u BiH u predstojećem periodu kao važan prioritet ostaje potreba kreiranja agrarne politike i uvođenje onih instrumenata koji će omogućiti dinamično restrukturiranje poljoprivrednog sektora, modernizaciju, a ujedno i efikasno približavanje EU integracijama putem postepenog usklađivanja politike sa principima Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije.</p> <p>Strategija i planovi BiH za članstvo u EU uključuju progresivne korake kako bi se usaglasili i integrirali zakoni, institucije i industrijska praksa sa onima u EU. Poseban izazov predstavlja usvajanje i implementacija propisa EU Acquis Communautaire u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja, veterinarske, fitosanitarne politike i politike sigurnosti hrane koju čini preko 27.000 propisa različitog stepena obaveznosti. Ovo je prioritetni zadatak i od posebne važnosti za BH poljoprivredu, jer u suštini predstavlja stvaranje mogućnosti za razvoj poljoprivrednog sektora i razvoj seoskih područja, kao i izvoz poljoprivrednih proizvoda na EU tržište ispunjavanjem bezbjednosnih standarda u trgovini hranom. Također, uspostava mehanizma za decentralizirano upravljanje IPA fondovima i stvaranje operativne strukture za korištenje predpristupne pomoći za poljoprivredu i ruralni razvoj (IPA RD), jednako je važan prioritet.</p> <p>Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je zaduženo da, u skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenata u FBiH, za Vladu FBiH pripremi Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o pokretanju procesa izrade Strategije razvoja poljoprivrednog sektora za period 2021.-2027. godine, na osnovu koje će se pokrenuti i do kraja 2021. godine završiti aktivnosti na izradi nove poljoprivredne strategije. Dok je u Republici srpskoj u junu 2021. izrađen dokument „Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnih područja republike Srpske“.</p> <p>Izradi ovih strategija prethodila je analiza stanja u sektoru poljoprivrede i u ruralnim područjima Federacije BiH i Republike Srpske, koja je poslužila kao polazna osnova za definisanje strateških ciljeva, načina njihovog ostvarivanja i za budžetiranje sredstava za podršku njihovoj realizaciji.</p> <p>Podršku u realizaciji navednih ciljeva u okviru svojih programa rada dati će i Agencija za sigurnost hrane BiH, Ured za veterinarstvo BiH i Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja.</p> <p>http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/poljoprivreda-prehrana-sumarstvo-ruralni-razvoj</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/wp-content/uploads/2017/Planovi-izvjestaji/2020-2022-Trogodisnji-plan-rada.pdf</p> <p>https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mps/Documents/Strategija%20razvoja%20poljoprivrede%20i%20ruralnih%20podru%C4%8Dja%20RS%202021-2027.pdf</p> <p>https://www.fsa.gov.ba/</p> <p>http://www.vet.gov.ba/</p> <p>https://fmpvs.gov.ba/2021/02/12/produzeno-vazenje-srednjorocne-strategije-razvoja-poljoprivrednog-sektora/ (medijski izvještaj)</p>	<p>2</p>

Prioriteti razvoja	Važnost	Rang
Industrija	<p>Metalni i elektro sektor su među najvećim izvoznim sektorima u Bosni i Hercegovini. Metalni sektor u Bosni i Hercegovini uz baznu proizvodnju metala, tradicionalno je najjači i najuspješniji industrijski i izvozni sektor koji u prosjeku čini oko 34,2% od ukupnog izvoza zemlje, što mu daje veliku prednost nad drugim izvoznim kategorijama. Proizvodi od metala imaju značajan razvojni potencijal, ali još uvijek prednjači izvoz proizvoda sa niskom dodanom vrijednošću. Za dalji rast metalnog sektora i njegovu punu konkurentnost potrebne su investicije, bilo da se radi o direktnim investicijama, dugoročnim investicionim kreditima ili drugim odgovarajućim izvorima financiranja. Imajući u vidu činjenicu da metalni i elektro sektor Federacije BiH upošljava veliki broj radnika i da bilježi konstantan rast, daljim razvojem ovog sektora će doći do novog zapošljavanja, povećanja izvoza, povećanja BDP-a, a što će u konačnici rezultirati i razvojem Federacije BiH i BiH. Elektroindustrija je ostvarila najveću pozitivnu promjenu izvoza (36,24%).</p> <p>Tri najperspektivnija lanca u BiH su: metalni dijelovi za autoindustriju; elektroindustrija; mašine i dijelovi mašina – upravo oni segmenti u kojima se ostvaruje najveća dodana vrijednost u proizvodnji.</p> <p>https://fmeri.gov.ba/media/1477/strategija-razvoja-mes.pdf</p> <p>Sektor drvoprerade, zajedno sa šumarskim sektorom predstavlja veliki privredni potencijal Federacije BiH i veliku razvojnu priliku. Drvna industrija je jedna od najperspektivnijih grana industrije Bosne i Hercegovine i ostvareni izvoz uglavnom je rezultat izvanrednih napora domaćih kompanija.</p> <p>Trend rasta izvoza u 2020. godini nastavljen je i u prva dva mjeseca 2021. Za dva mjeseca 2021. godine izvoz je iznosio 215.159.551 KM ili 6,1% više nego u istom periodu prošle godine, što je jako dobro kada se ima u vidu da su u prva dva mjeseca prošle godine ostvareni dobri izvozni rezultati. Pokrivenost uvoza izvozom bila je 347,1%.</p> <p>https://fmeri.gov.ba/media/1475/strategija-razvoja-drvne-industrije.pdf</p> <p>https://www.akta.ba/kapital/dobri-rezultati-drvnog-sektora-u-bih-u-dva-mjeseca-2021-godine-izvoz-porastao-za-61-posto/133377 (medijski izvještaj)</p> <p>Sektor tekstila, odjeće, kože i obuće predstavljaju značajne proizvodne grane u BiH koje su uvozno zavisne i izvozno orijentisane. Bosna i Hercegovina ima dugu tradiciju u proizvodnji tekstila, odjeće, kože i obuće. Socijalni aspekt ove industrijske grane je izuzetno značajan, jer zapošljava veliki broj radnika niže kvalifikacijske strukture, koje uglavnom čini ženska radna snaga, sa velikim udjelom ličnog rada, u kojoj je cijena tog rada manja nego u drugim granama prerađivačke industrije i sa velikim udjelom nepovoljnih <i>lohn</i> poslova. Pošto se tokom 2020, usljed pojave pandemije COVID-19, istovremeno desilo mnogo negativnih stvari u svim ekonomijama svijeta, najnovija analiza vanjskotrgovinske razmjene BiH pokazuje da je nakon blokada, zaključavanja i stagnacije širom svijeta, u prvoj polovini 2021 godine naglo došlo do značajnog rasta aktivnosti u brojnim privrednim oblastima pa tako i u domaćoj industriji tekstila, odjeće, kože i obuće. - Pokrivenost uvoza izvozom u prvom polugodištu 2021 godine je 78,52% i manja je za - 2,99% nego u istom period u 2020 god. Najznačajnije zemlje partneri u izvozu i dalje su zemlje Europske Unije, CEFTA i EFTA. Ova industrijska grana mora dobiti adekvatniju pažnju i značaj nego što je to slučaj sada, a sve sa ciljem poboljšanja uslova privređivanja firmi kao i stvaranja konkurentne prednosti domaćih firmi u vanjskotrgovinskom poslovanju.</p> <p>https://www.komorabih.ba/asocijacija-tekstila-odjece-koze-i-obuce/https://www.komorabih.ba/o-privredi-bosne-i-hercegovine/</p>	2

Prioriteti razvoja	Važnost	Rang
Industrija	<p>Sektor industrije građevinskih proizvoda koji je usko povezan sa građevinarstvom, također je važna proizvodna grana u Bosni Hercegovini. Imajući u vidu da BiH posjeduje prirodne izvore kao što su, posebne nemetalne sirovine (krečnjaci, laporci, dolomiti, magmatske stijene, gline i gips), koji svoju značajnu primjenu imaju u građevinskoj industriji, odnosno industriji građevinskog materijala. Ovi izvori predstavljaju temelj i podsticaj razvoja industrije građevinskog materijala u Bosni i Hercegovini.</p> <p>https://fmeri.gov.ba/media/1476/strategija-igm.pdf</p> <p>Sektor prehrambene i duhanske industrije koji je usko povezan sa poljoprivredom, također je važna proizvodna grana u Bosni i Hercegovini. Najznačajnija prednost ovog sektora su potencijali za odličnu sirovinsku bazu, jer dobar dio teritorije pokriva plodno poljoprivredno zemljište, a njegovom razvoju pogoduju i dobri klimatski uslovi. Uz njih, tu su i odgovarajući proizvodni kapaciteti u prehrambenoj industriji, koji proizvode mlijeko i mliječne proizvode, voće i povrće i prerađevine od voća i povrća, svježe meso i mesne prerađevine, te brašno i mlinsko-pekarske i konditorske proizvode. Ovaj sektor značajno doprinosi ukupnoj bilanci izvoza, a također zapošljava značajan broj radnika.</p> <p>http://www.fmeri.gov.ba/strateski-dokumenti/</p> <p>Strategija razvoja industrije Republike Srpske za period 2021-2027</p> <p>http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/prehrana</p> <p>http://www.mvteo.gov.ba/publication/read/Kosarac-Pasalic-ZPKomerc-Sisovic-Izvoz-Turska (medijski izvještaj)</p>	
Okoliš	<p>S obzirom da se Bosna i Hercegovina susreće s brojnim problemima u oblasti zaštite okoliša, posebno treba istaći nedovoljno razvijene kapacitete, kao i mnoge socio-ekonomske i institucionalne probleme. Dugoročno zaštita okoliša na državnom nivou osigurat će uključivanje zahtjeva, potreba i ciljeva zaštite okoliša u planske i razvojne dokumente svih sektora koji su izvori pritiska na okoliš.</p> <p>Imajući u vidu da se Bosna i Hercegovina opredijelila za proces stabilizacije i pridruživanja Europskoj uniji, a da je Sektor okoliša jedan od visoko pozicioniranih prioriteta Europske unije, Strategije zaštite okoliša FBiH i RS su dokumenti koji će imati jednu od ključnih uloga na tom putu.</p> <p>http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/vodni-resursi-zastita-okoline-strateski-dokumenti</p>	3

6. REZULTATI ANALIZE

6.1 Općenito

Cilj svih zainteresiranih strana koje primjenjuju standarde, bez obzira na to kojem sektoru pripadaju, jeste primjena modernih tehnologija, sigurnost i kvalitet proizvoda i usluga, postizanje kompetitivnosti na lokalnom i međunarodnom tržištu i privlačenje investicija. S tim u vezi, obaveza i želja državnog tijela za standardizaciju je da iskoristi sve raspoložive resurse kako bi se svim korisnicima standarda izašlo u susret u najvećoj mogućoj mjeri, a sve u cilju poboljšanja i unaprjeđenja poslovanja u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu detaljne uporedne analize prioriternih ekonomskih sektora i neekonomskih kriterija u Bosni i Hercegovini, kao i najznačajnijih oblasti u razvoju i iskazanih potreba zainteresiranih strana, izrađena je lista prioriternih standarda čije će pripremanje, donošenje i objavljivanje biti provedeno u periodu od tri godine.

U Dodatku A ovog dokumenta data je detaljna lista standarda koji će biti usvojeni u periodu od naredne tri godine. Također, u nastavku ovog teksta, u tabeli 6 prikazan je pregled odabranih prioriternih sektora i pripadajućih oblasti standardizacije utvrđenih poređenjem iskazanih potreba, kao i njihovo ukupno rangiranje. Navedene su zainteresirane strane koje su predložile usvajanje određenih standarda, kao i Tehnički komiteti ISBIH-a koji su odgovorni za usvajanje standarda iz određenih oblasti.

Ova lista prioriternih oblasti standardizacije izrađena je tako da su prepoznate potrebe i interesi zainteresiranih strana u Bosni i Hercegovini.

Treba istaći da, pored analize koja je ovom prilikom provedena za potrebe izrade trogodišnjeg strategijskog plana i standarda koji su rezultat te analize, ISBIH redovno i aktivno prati svjetske i europske trendove, kao i potrebe tržišta Bosne i Hercegovine.

Tabela 6 – Prioritetne oblasti standardizacije prema sektorima

Sektor	Oblast	Konačni rang (društveno- ekonomski i zahtjevi zainteresirane strane)	Zainteresirane strane	Odgovoran tehnički komitet ISBIH-a
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	Djelatnosti zdravstvene zaštite	2,50	Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske - JZU Institut za javno zdravstvo Republike Srpske	BAS/TC 19
Informacije i komunikacije	Informacione uslužne djelatnosti	3,00	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo	BAS/TC 1
Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	2,20	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo	BAS/TC 18 BAS/TC 52
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije	2,25	Elektrotehnički fakultet Istočno Sarajevo	BAS/TC 10
	Proizvodnja i opskrba električnom energijom	2,00	Elektrotehnički fakultet Istočno Sarajevo	BAS/TC 10
	Proizvodnja i opskrba plinom	2,50	KJKP Sarajevogas d.o.o. Sarajevo	BAS/TC 31
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	3,00	Kristal d.o.o. Vitez KJKP Sarajevogas d.o.o. Sarajevo Energoinvest d.d. Sarajevo	BAS/TC 21 BAS/TC 31 BAS/TC 36 BAS/TC 37
	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	3,00	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo	BAS/TC 55
	Tehničko ispitivanje i analiza	3,00	JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo	BAS/TC 56
	Upravljačke djelatnosti	3,00	Energoinvest d.d. Sarajevo	BAS/TC 3

6.2 Ljudski potencijali

Kod izračunavanja potrebnih ljudskih potencijala za realizaciju ovog strategijskog plana korištena je metodologija data u ISO publikaciji.

Za izračun je uzeta samo procjena potrebnih ljudskih potencijala koji pripadaju ISBIH-u, odnosno predviđeni su samo zaposleni u ISBIH-u.

Kada je riječ o vanjskim ekspertima, finansijske resurse za učešće bosanskohercegovačkih eksperata u razvoju europskih i međunarodnih standarda osiguravaju organizacije koje su delegirale eksperte iz određenih oblasti ili sponzorstvom koje je osigurano posredstvom ISBIH-a. U ovom trenutku ukupno 8 eksperta iz Bosne i Hercegovine učestvuje u radu sljedećih međunarodnih i europskih tehničkih radnih tijela: ISO/TC 34/SC 12 (*P*-član), ISO/TC 193/SC 1 (*P*-član), ISO/TC 334 (*P*-član), ISO/TC 210 (*O*-član), ISO/IEC JTC 1 (*O*-član), IEC/TC 62A (*O*-član), CEN/TC 127 (*O*-član) i CEN/TC 138 (*O*-član).

Prilikom dostavljanja prijedloga projekata za izradu ovog dokumenta zainteresirane strane nisu izrazile zainteresiranost za aktivno učešće u njihovoj realizaciji.

U nastavku teksta, u tabelama od 7 do 11 predstavljeni su izračuni potrebnih ljudskih potencijala za realizaciju zahtjeva navedenih u Dodatku A prema načinu preuzimanja određenog standarda (usvajanje na engleskom jeziku – *Ad* i praćenje razvoja europskog ili međunarodnog standarda – *Mo*). Prema zbirnom izračunu, vidjeti tabele 12 i 13, zaključeno je da je za realizaciju Strategijskog plana, na trogodišnjem nivou, potreba za ljudskim potencijalima sljedeća:

- 81,36 osoba/dana za TO (saradnik za standardizaciju⁵) i
- 10,15 osoba/dana za lektorisanje i tehničko uređivanje teksta.

ISBIH prema izračunima raspolaže sa 5040 osoba/dana za TO, a 1260 osoba/dana za lektorisanje i tehničko uređivanje teksta u periodu na koji se odnosi Strategijski plan.

Izračuni predstavljaju prosječne vrijednosti, pa u skladu sa tim obaveze nisu podjednako raspoređene na sve TO, jer su potrebe zainteresiranih strana bile raznovrsne.

Na osnovu svega navedenog, zaključeno je da za realizaciju ovog trogodišnjeg strategijskog plana, ISBIH u ovom trenutku raspolaže dovoljnim brojem ljudskih potencijala. Prilikom razmatranja angažovanja ljudskih potencijala svakako treba uzeti u obzir ukupne obaveze ISBIH-a u vezi sa usvajanjem standarda, kao i druge aktivnosti koje ISBIH obavlja. Broj standarda koje su zainteresirane strane identificirale kao potrebne za obavljanje njihove djelatnosti (ukupno 96) i koji su nakon detaljnog preispitivanja na kraju obuhvaćeni ovim strategijskim planom (60), predstavlja samo jedan dio ukupnog broja standarda za koje ISBIH ima obavezu da usvoji u ovom periodu, a u cilju ispunjavanja zahtjeva za punopravno članstvo u CEN-u i CENELEC-u (npr. samo na europskom nivou očekuje se usvajanje oko 1900 dokumenata koje treba preuzeti u sistem bosanskohercegovačke standardizacije, zatim treba uzeti u obzir i započete projekte preuzimanja međunarodnih i izrade izvornih bosanskohercegovačkih standarda, što sve zajedno na trogodišnjem nivou predstavlja angažovanje zaposlenih na oko 4800 dokumenata). Od ukupno 58 Tehničkih komiteta, za rad na usvajanju standarda obuhvaćenih ovim Strategijskim planom predviđeno je angažiranje 12 Tehničkih komiteta, koji će, pored toga, u skladu sa svojim godišnjim planovima, raditi i na usvajanju standarda koji nisu obuhvaćeni ovim Strategijskim planom kao i svi ostali Komiteti, što u isto vrijeme znači i redovno angažovanje internih resursa ISBIH-a, odnosno saradnika za standardizaciju⁶ (TO) i zaposlenih na poslovima lektorisanja i tehničke obrade standarda (ED).

⁵ Odnosi se na radna mjesta koja u opisu posla imaju provođenje procedure pripremanja, donošenja i objavljivanja standarda i organiziranje rada tehničkih komiteta.

⁶ Odnosi se na radna mjesta koja u opisu posla imaju provođenje procedure pripremanja, donošenja i objavljivanja standarda i organiziranje rada tehničkih komiteta.

Isto tako, osim u aktivnostima u postupku usvajanja standarda, saradnici za standardizaciju učestvuju i u realizaciji aktivnosti u vezi sa promocijom standardizacije, u radnim grupama različitih ministarstava i drugih tijela državne uprave u Bosni i Hercegovini za potrebe donošenja tehničkih propisa itd.

Tabela 7 - Preuzimanje standarda na engleskom jeziku (Ad)

Tip projekta 1 - Usvajanje standarda na engleskom jeziku "Ad"								
Zadaci na usvajanju standarda	Radno vrijeme			Ponavljanja po ciklusu	Ukupno radno vrijeme			Ukupno vrijeme za sve zadatke
	TO	ED	SECR		TO	ED	SECR	
Preliminarna analiza	0,04	0	0	1	0,04	0	0	0,04
Priprema i organizacija sjednice Tehničkog komiteta	0,20	0	0	1	0,20	0	0	0,20
Priprema zapisnika sa sjednice Tehničkog komiteta	0,20	0	0	1	0,20	0	0	0,20
Verifikacija i diseminacija nacрта	0,20	0	0	1	0,20	0	0	0,20
Komunikacija sa zainteresiranim stranama	0,04	0	0	1	0,04	0	0	0,04
Upravljanje projektom	0,20	0	0	1	0,20	0	0	0,20
Lektorisanje usvojenog standarda na engleskom jeziku	0,20	0,15	0	1	0,20	0,15	0	0,35

Ukupno:	1,08	0,15	0
----------------	-------------	-------------	----------

Ukupno vrijeme za 1 Ad:	1,23
--------------------------------	-------------

NAPOMENA: Načinom organizacije rada ISBIH-a, tehnički (TO) i administrativni (SECR) poslovi su objedinjeni i prikazani u koloni TO.

Tabela 8 - Praćenje razvoja međunarodnog/evropskog standarda "Mo"

Tip projekta 3 - Usvajanje standarda na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini "Mo"								
Zadaci na usvajanju standarda	Radno vrijeme			Ponavljanja po ciklusu	Ukupno radno vrijeme			Ukupno vrijeme za sve zadatke
	TO	ED	SECR		TO	ED	SECR	
Preliminarna analiza	0,06	0	0	2	0,12	0	0	0,12
Priprema i organizacija sjednice Tehničkog komiteta	0,20	0	0	2	0,40	0	0	0,40
Priprema zapisnika sa sjednice Tehničkog komiteta	0,20	0	0	2	0,40	0	0	0,40
Verifikacija i diseminacija nacрта	0,20	0	0	2	0,40	0	0	0,40
Komunikacija sa zainteresiranim stranama	0,04	0	0	2	0,08	0	0	0,08
Upravljanje projektom	0,20	0	0	1	0,20	0	0	0,20
Lektorisanje i tehničko uređivanje usvojenog standarda na engleskom jeziku	0,20	0,20	0	1	0,20	0,20	0	0,40

Ukupno:	1,80	0,20	0
----------------	-------------	-------------	----------

Ukupno vrijeme za 1 Mo:	2,00
--------------------------------	-------------

NAPOMENA: Načinom organizacije rada ISBIH-a, tehnički (TO) i administrativni (SECR) poslovi su objedinjeni i prikazani u koloni TO.

U tabelama 9, 10 i 11 predstavljeni su zbirni izračuni za potrebne ljudske potencijale za predložene standarde koje treba usvojiti u periodu od naredne tri godine.

Tabela 9 – Zbirni izračun vremenskih potreba za realizaciju različitih projekata

Predviđeni su sljedeći tipovi projekata: Preuzimanje na engleskom jeziku (Ad), Praćenje razvoja (Mo)				
Uloge	Ad	Mo	Broj radnih dana u godini	Ukupno vrijeme realizacije plana (u godinama)
TO	1,08	1,80	210	3
ED	0,15	0,20	210	
SECR	0	0	0	
Ukupno (po tipu projekta):	1,23	2,00		

NAPOMENA: Načinom organizacije rada ISBIH-a, tehnički (TO) i administrativni (SECR) poslovi su objedinjeni i prikazani u koloni TO.

Tabela 10 – Izračun potreba za ljudskim potencijalima (TO) – zbirno prema broju predloženih standarda

Saradnik za standardizaciju*: Dostupni ljudski potencijali u odnosu na potrebne ljudske potencijale							
Broj projekata za trogodišnji planirani period				Saradnici za standardizaciju (TOs) - Planiranje potencijala			
Odjeljenja za standardizaciju u ISBIH-u	Tipovi nacionalnih projekata		Dostupni ljudski potencijali		Potrebni ljudski potencijali (TO) u radnim danima		Razlika
	# Ad	# Mo	# TO	Radni dani	TO/Ad	TO/Mo	
Odjeljenje za standardizaciju iz područja rada ISO/CEN	8	23	5	3150	8,64	41,4	3099,96
Odjeljenje za standardizaciju iz područja rada IEC/ITU/CENELEC/ETSI	29	0	3	1890	31,32	0	1858,68
Ukupno:	37	23	8	5040	39,96	41,4	4958,64
Razlika na nivou od tri godine:							23,61
Razlika na godišnjem nivou:							7,87

* Odnosi se na radna mjesta koja u opisu posla imaju provođenje procedure pripremanja, donošenja i usvajanja standarda i organiziranje rada tehničkih komiteta.

Tabela 11 – Izračun potreba za ljudskim potencijalima (ED) – zbirno prema broju predloženih standarda

Lektorisanje i tehničko uređivanje standarda: Dostupni ljudski potencijali u odnosu na potrebne ljudske potencijale					
Odjeljenje u ISBIH-u	Dostupni ljudski potencijali (ED/TR)		Potrebni ljudski potencijali (ED) izraženi u radnim danima		Razlika
	# ED	Radni dani	ED/Ad	ED/Mo	
Odjeljenje za informaciono dokumentacione poslove	2	1260	5,55	4,6	1249,85
Ukupno:	2	1260	5,55	4,6	1249,85
Razlika na nivou od tri godine:					5,95
Razlika na godišnjem nivou:					1,98

Tabela 12 – Izračun potreba za ljudskim potencijalima prema godinama usvajanja standarda

Tip projekta	2022	2023	2024	TO	ED	SECR	TO	ED	SECR
Ad	20	11	6	39,96	5,55	0	5040	1260	-
Mo	0	10	13	41,40	4,60	0			
Ukupno:	20	21	19	81,36	10,15	0			

U tabeli 13 dat je konačan broj projekata i način preuzimanja istih prema sektoru.

Tabela 13 - Konačan broj projekata i način preuzimanja istih prema sektorima

Sektor	Ukupna broj nacionalnih projekata			Potrebni ljudski potencijali		
	Tip projekta	Broj projekata	Broj stranica	TO	ED	Ukupno
Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	Ad	3	129	3,24	0,45	3,69
	Mo	0	0			
Informacije i komunikacije	Ad	1	21	1,08	0,15	1,23
	Mo	0	0			
Prerađivačka industrija	Ad	9	1173	9,72	1,35	11,07
	Mo	0	0			
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Ad	14	572	29,52	3,70	33,22
	Mo	8	396			
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Ad	10	365	37,80	4,50	42,30
	Mo	15	1151			
UKUPNO	Ad + Mo			81,36	10,15	91,51

6.3 Finansijski resursi

Prilikom izračuna potrebnih finansijskih resursa za realizaciju ovog strategijskog plana primjenjena je metodologija objašnjena u nastavku.

Fiksni troškovi potrebni za realizaciju Strategijskog plana izraženi su po danu i po osobi (osoba/dan) i uključuju:

- dnevnicu zaposlenog (TO), putne troškove (za organizaciju sjednica izvan ISBIH-a),
- troškove reprezentacije (za organizaciju sjednica u ISBIH-u), te
- dodatne troškove (fiksna i mobilna komunikacija, internet).

U realizaciju Strategijskog plana u toku tri godine uključeno je 12 različitih tehničkih komiteta, pri čemu je procijenjeno da je prosječan broj sjednica po tehničkom komitetu na godišnjem nivou 2. Kada su u pitanju troškovi reprezentacije, imajući u vidu broj članova tehničkih komiteta koji su uključeni u realizaciju Strategijskog plana, prosječno prisustvo po sjednicama, te prosječan trošak po članu (2,00 KM), za period od tri godine planirani troškovi iznose 540,00 KM. Dobra praksa rada tehničkih komiteta je da se sjednice održavaju i izvan sjedišta ISBIH-a u drugim gradovima. S tim u vezi planirano je da će 12 sjednica biti održano u drugim gradovima, te je izvršena projekcija troškova u iznosu od 950,00 KM (dnevnice u iznosu od 25,00 KM po danu), te troškovi putovanja.

U tabeli 14 predstavljeni su finansijski resursi za realizaciju Strategijskog plana.

Kada je u pitanju prevođenje standarda, zainteresirane strane nisu predložile nijedan standard, mada je u prethodnim godinama ISBIH poboljšao svoju infrastrukturu za prevođenje standarda kroz unos termina i definicija u online terminološki rječnik standardizacije (<https://isbih.gov.ba/hr/p/terminoloski-rjecnik-standardizacije>). Također, ISBIH je radio i na podsticanju zainteresiranih strana da pripreme prijevode standarda koji su im potrebni u poslovanju i da ih dostave ISBIH-u da bi ih uključio u proceduru usvajanja bosanskohercegovačkih standarda. Tu je ostvarena veoma dobra saradnja sa nekoliko organizacija. Ova praksa će se nastaviti i u budućnosti. Zajedno sa skromnim finansijskim

sredstvima kojima ISBIH raspolaže u okviru svog budžeta i koji mogu da se ulože u prevođenje prioriternih standarda, kao i učešćem članova tehničkih komiteta u osiguravanje prijevoda, sve ovo predstavlja osnovu za osiguravanje prevođenja standarda na jedan od službenih jezika koji su u upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Sredstva potrebna za aktivno učešće eksperata iz Bosne i Hercegovine u razvoju evropskih i međunarodnih standarda kontinuirano osiguravaju organizacije koje su delegirale eksperte kao i sponzoriranje uz posredovanje ISBIH-a (npr. ISO/DEVCO i sl.).

Tabela 14 - Finansijski resursi za realizaciju Strategijskog plana

Prosječni fiksni troškovi izraženi na dnevnom nivou po osobi (u KM)		Potreban broj osoba/dana (TO+ED)	Finansijska sredstva potrebna za organizaciju sjednica u ISBIH-u*	Finansijska sredstva potrebna za organizaciju sjednica izvan ISBIH-a**	Dodatni troškovi***	Ukupni troškovi za tri godine (u KM)
Prosječna dnevnicu zaposlenog (8 TO i 2 ED)	111,86	84,13	540,00	950,00	2,000,00	12.900,37
* Troškovi koji se odnose na zakup sale, reprezentaciju (za tri godine) ** Dnevnice za putovanja u BiH, putni troškovi *** Troškovi za internet, telefon						

7. ZAKLJUČAK

Ovaj dokument predstavlja srednjoročni *Strategijski plan usvajanja bosanskohercegovačkih standarda za period od 2022. do 2024. godine*, a na osnovu iskazanih potreba zainteresiranih strana. Nakon provedene ankete korisnika standarda o njihovim potrebama, pripremljena je lista prioriteta za usvajanje standarda na osnovu unaprijed utvrđenih kriterija. Naime, u Strategijskom planu su uneseni samo standardi koji su ispunili kriterije utvrđene u internim pravilima standardizacije ISBIH-a i procedurama za usvajanje standarda. Sva dokumenta koja nisu ispunila odgovarajuće kriterije izostavljena su iz Strategijskog plana.

Utvrđena je lista prioriteta i dinamika usvajanja standarda u razmatranom periodu. Značajan dio Strategijskog plana predstavlja i analiza potrebnih ljudskih potencijala i finansijskih resursa. Na osnovu te analize može se zaključiti da ISBIH u ovom trenutku ima dovoljno resursa za realizaciju Strategijskog plana u razmatranom periodu.

Srednjoročni Strategijski plan će se preispitivati svake godine kako bi se pratile aktuelne društvene prilike i trendovi. U slučaju potrebe, Strategijski plan može se dopunjavati, prilagođavati, precizirati, i to na način i prema proceduri kako je i usvojena. Nakon isteka svake godine, izvještaj o realizaciji Strategijskog plana dostavljat će se Vijeću.

Održavat će se kontakt sa svim korisnicima standarda koji su identificirali svoje potrebe i čiji su zahtjevi uneseni u Strategijski plan kako bi bili informisani o njihovoj realizaciji, a također i zbog saradnje oko prevođenja standarda.

Iako su dopisi poslani na adresu više od 1.500 organizacija, odziv je bio mali (ukupno 14 odgovora). U skladu sa ekonomskim i privrednim prilikama u Bosni i Hercegovini, ISBIH je mišljenja da treba aktivnije raditi na sinergiji sa zainteresiranim stranama u cilju podizanja svijesti o značaju i ulozi standarda i standardizacije u svim sferama života. ISBIH planira da i u narednom periodu nastavi sa animiranjem što više zainteresiranih strana, da se uključe u proces standardizacije.

DIREKTOR

.....
Aleksandar Cincar

DODATAK A

Lista planiranih standarda za usvajanje u Strategijskom planu usvajanja standarda za period 2022. – 2024. godina, prema sektorima i godinama preuzimanja

NAPOMENA: Tabele A.1, A.2 i A.3 sadrže međunarodne i europske standarde planirane za usvajanje na engleskom.

Skraćenice:

Ad – preuzimanje standarda na engleskom jeziku

Mo – praćenje razvoja međunarodnog/europskog standarda

Tabela A.1 – Lista planiranih standarda za 2022. godinu

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
1.	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	Djelatnosti zdravstvene zaštite	Optoelektronika	IEC/TR 60825-13:2011	Safety of laser products - Part 13: Measurements for classification of laser products	2,50	Ad	65	BAS/TC 19
2.	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	Djelatnosti zdravstvene zaštite	Optoelektronika	IEC/TR 60825-3:2008	Safety of laser products - Part 3: Guidance for laser displays and shows	2,50	Ad	16	BAS/TC 19
3.	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	Djelatnosti zdravstvene zaštite	Optoelektronika	IEC/TR 60825-5:2019	Safety of laser products - Part 5: Manufacturer's checklist for IEC 60825-1	2,50	Ad	48	BAS/TC 19
4.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba električnom energijom	Daljinsko upravljanje i daljinsko mjerenje	IEC/TR 63191:2018	Demand side power quality management	2,00	Ad	84	BAS/TC 10
5.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba električnom energijom	Mjerenje električnih veličina	IEC/TS 62749:2020	Assessment of power quality - Characteristics of electricity supplied by public networks	2,00	Ad	58	BAS/TC 10

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
6.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba električnom energijom	Mreže za prijenos distribuciju električne energije	IEC/TS 62786:2017	Distributed energy resources connection with the grid	2,00	Ad	30	BAS/TC 10
7.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba električnom energijom	Mreže za prijenos distribuciju električne energije	IEC/TS 63060:2019	Electric energy supply networks - General aspects and methods for the maintenance of installations and equipment	2,00	Ad	40	BAS/TC 10
8.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO/TS 50044:2019	Energy saving projects (EnSPs) - Guidelines for economic and financial evaluation	2,25	Ad	40	BAS/TC 10
9.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO 50007:2017	Energy services - Guidelines for the assessment and improvement of the energy service to users	2,25	Ad	41	BAS/TC 10
10.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO 50045:2019	Technical guidelines for the evaluation of energy savings of thermal power plants	2,25	Ad	22	BAS/TC 10
11.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO/TS 50044:2019	Energy saving projects (EnSPs) - Guidelines for economic and financial evaluation	2,25	Ad	40	BAS/TC 10

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
12.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO 50046:2019	General methods for predicting energy savings	2,25	Ad	53	BAS/TC 10
13.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO 17743:2016	Energy savings - Definition of a methodological framework applicable to calculation and reporting on energy savings	2,25	Ad	16	BAS/TC 10
14.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO 50007:2017	Energy services - Guidelines for the assessment and improvement of the energy service to users	2,25	Ad	41	BAS/TC 10
15.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos distribucija električne energije	Mjerenje električnih veličina	IEC/TR 63213:2019	Power measurement applications within electrical distribution networks and electrical installations	2,25	Ad	28	BAS/TC 10
16.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Projektovanje građevinskih konstrukcija	ISO 23234:2021	Buildings and civil engineering works - Security - Planning of security measures in the built environment	3,00	Ad	24	BAS/TC 21
17.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Staklo	EN 15998:2020	Glass in building - Safety in case of fire, fire resistance - Glass testing methodology for the purpose of classification	3,00	Ad	16	BAS/TC 36

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
18.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	EN 17020-4:2021	Extended application of test results on durability of self-closing for doorsets and openable windows - Part 4: Durability of self-closing of fire resistance and/or smoke control hinged and pivoted metal framed glazed doorsets and openable windows	3,00	Ad	55	BAS/TC 37
19.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Upravljačke djelatnosti	Upravljanje projektima	ISO 21500:2021	Project, programme and portfolio management - Context and concepts	3,00	Ad	12	BAS/TC 3
20.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Upravljačke djelatnosti	Upravljanje projektima	ISO 37500:2014	Guidance on outsourcing	3,00	Ad	72	BAS/TC 3

Tabela A.2 – Lista planiranih standarda za 2023. godinu

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
1.	Informacije i komunikacije	Informacione uslužne djelatnosti	Posebne transakcije	ISO 14452:2012	Network services billing - Requirements	3,00	Ad	21	BAS/TC 1
2.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Energetski transformator	EN IEC 60076-24:2020	Power transformers - Part 24: Specification of voltage regulating distribution transformers (VRDT)	2,20	Ad	26	BAS/TC 18
3.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Energetski transformator	EN IEC 60076-22-5:2021	Power transformers - Part 22-5: Power transformer and reactor fittings - Electric pumps for transformers	2,20	Ad	53	BAS/TC 18
4.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Energetski transformator	EN IEC 60076-22-6:2021	Power transformers - Part 22-6: Power transformer and reactor fittings - Electric fans for transformers	2,20	Ad	37	BAS/TC 18
5.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Energetski transformator	EN IEC 60076-22-8:2021	Power transformers - Part 22-8: Power transformer and reactor fittings - Devices suitable for use in communication networks	2,20	Ad	46	BAS/TC 18
6.	Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja i opskrba električnom energijom	Mreže za prijenos i distribuciju električne energije	IEC/TS 62898-3-1:2020	Microgrids - Part 3-1: Technical requirements - Protection and dynamic control	2,00	Ad	42	BAS/TC 10
7.	Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja i opskrba plinom	Plinski mjerači	EN 17526:2021	Gas meter - Thermal-mass flow-meter based gas meter	2,50	Mo	82	BAS/TC 31

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
8.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba plinom	Plinski mjerači	EN 12405-1:2021	Gas meters - Conversion devices - Part 1: Volume conversion	2,50	Mo	121	BAS/TC 31
9.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba plinom	Plinski mjerači	prEN 12261	Gas meters - Turbine gas meters	2,50	Mo	65	BAS/TC 31
10.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba plinom	Prirodni plin	prEN ISO 10101-2	Natural gas - Determination of water by the Karl Fischer method - Part 2: Volumetric procedure (ISO/DIS 10101-2:2020)	2,50	Mo	13	BAS/TC 31
11.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba plinom	Prirodni plin	prEN ISO 10101-3	Natural gas - Determination of water by the Karl Fischer method - Part 3: Coulometric procedure (ISO/DIS 10101-3:2020)	2,50	Mo	12	BAS/TC 31
12.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba plinom	Prirodni plin	prEN ISO 20765-5	Natural gas - Calculation of thermodynamic properties - Part 5: Calculation of viscosity, Joule-Thomson coefficient, and isentropic exponent (ISO/DIS 20765-5:2020)	2,50	Mo	20	BAS/TC 31
13.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja, prijenos i distribucija električne energije	Energetska učinkovitost	ISO 50004:2020	Energy management systems - Guidance for the implementation, maintenance and improvement of an ISO 50001 energy management system	2,25	Ad	37	BAS/TC 10

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
14.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Staklo	EN 17416:2021	Glass in building - Assessment of release of dangerous substances - Determination of emissions into indoor air from glass products	3,00	Ad	14	BAS/TC 36
15.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	EN 15882-5:2021	Extended application of results from fire resistance tests for service installations - Part 5: Combined penetration seals	3,00	Mo	38	BAS/TC 37
16.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	EN 1366-3:2021	Fire resistance tests for service installations - Part 3: Penetration seals	3,00	Mo	196	BAS/TC 37
17.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	EN 1366-11:2018/FprA1	Fire resistance tests for service installations - Part 11: Fire protective systems for cable systems and associated components	3,00	Mo	9	BAS/TC 37
18.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Nabavke	ISO 20400:2017	Sustainable procurement - Guidance	3,00	Ad	52	BAS/TC 55
19.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Potrošači	ISO/DIS 22458	Consumer vulnerability – Requirements and guidelines for the design and delivery of inclusive service	3,00	Mo	31	BAS/TC 55

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjeak)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
20.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Tehničko ispitivanje i analiza	Rotacione električne mašine	EN 60034-18-42:2017/A1:2020	Rotating electrical machines - Part 18-42: Partial discharge resistant electrical insulation systems (Type II) used in rotating electrical machines fed from voltage converters - Qualification tests	3,00	Ad	19	BAS/TC 56
21.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Tehničko ispitivanje i analiza	Rotacione električne mašine	EN 60034-18-41:2014/A1:2019/AC:2020-12	Rotating electrical machines - Part 18-41: Partial discharge free electrical insulation systems (Type I) used in electrical rotating machines fed from voltage converters - Qualification and quality control tests	3,00	Ad	5	BAS/TC 56

Tabela A.3 – Lista planiranih standarda za 2024. godinu

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
1.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Visokonaponska rasklopna i upravljačka oprema	EN IEC 62271-213:2021	High-voltage switchgear and controlgear - Part 213: Voltage detecting and indicating system	2,20	Ad	109	BAS/TC 52
2.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Visokonaponska rasklopna i upravljačka oprema	EN IEC 62271-100:2021	High-voltage switchgear and controlgear - Part 100: Alternating-current circuit-breakers	2,20	Ad	604	BAS/TC 52
3.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Visokonaponska rasklopna i upravljačka oprema	EN IEC 62271-106:2021	High-voltage switchgear and controlgear - Part 106: Alternating current contactors, contactor-based controllers and motor-starters	2,20	Ad	104	BAS/TC 52
4.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Visokonaponska rasklopna i upravljačka oprema	EN IEC 62271-200:2021	High-voltage switchgear and controlgear - Part 200: AC metal-enclosed switchgear and controlgear for rated voltages above 1 kV and up to and including 52 kV	2,20	Ad	109	BAS/TC 52
5.	Prerađivačka industrija	Proizvodnja električnih strojeva, aparata i uređaja	Visokonaponska rasklopna i upravljačka oprema	EN IEC 62271-215:2021	High-voltage switchgear and controlgear - Part 215: Phase comparator used with VDIS	2,20	Ad	85	BAS/TC 52
6.	Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja i opskrba plinom	Prirodni plin	prEN ISO 10715	Natural gas - Gas sampling (ISO/DIS 10715:2021)	2,50	Mo	75	BAS/TC 31

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
7.	Proizvodnja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	Proizvodnja opskrba plinom	Prirodni plin	prEN ISO 10101-1	Natural gas - Determination of water by the Karl Fischer method - Part 1: Introduction (ISO/DIS 10101-1:2020)	2,50	Mo	8	BAS/TC 31
8.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 15269-3	Extended application of test results for fire resistance and/or smoke control for door, shutter and openable window assemblies, including their elements of building hardware - Part 3: Fire resistance of hinged and pivoted timber doorsets and openable timber framed windows	3,00	Mo	191	BAS/TC 37
9.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 1366-10	Fire resistance tests for service installations - Part 10: Smoke control dampers	3,00	Mo	86	BAS/TC 31
10.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 15882-2 rev	Extended application of results from fire resistance tests for service installations - Part 2: Fire dampers	3,00	Mo	193	BAS/TC 31
11.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 17020-1	Extended application of test results on durability of self-closing for fire resistance and/or smoke control doorsets and openable windows - Part 1: Durability of self-closing of hinged and pivoted steel doorsets	3,00	Mo	81	BAS/TC 37

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjek)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
12.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 17020-2	Extended application of test results on durability of self-closing for fire resistance and/or smoke control doorsets and openable windows - Part 2: Durability of self-closing of steel rolling shutters	3,00	Mo	71	BAS/TC 37
13.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 17020-3	Extended application of test results on durability of self-closing for fire resistance and/or smoke control doorsets and openable windows - Part 3: Durability of self-closing of steel sliding doorsets	3,00	Mo	64	BAS/TC 37
14.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	prEN 13501-3	Fire classification of construction products and building elements - Part 3: Classification using data from fire resistance tests on products and elements used in building service installations: fire resistant ventilation ducts and fire dampers and or power, control and communication cables	3,00	Mo	27	BAS/TC 37
15.	Stručne, znanstvene tehničke djelatnosti	Arhitektonske inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje analiza	Zaštita od požara	EN 13823:2020/prA1	Reaction to fire tests for building products - Building products excluding floorings exposed to the thermal attack by a single burning item	3,00	Mo	4	BAS/TC 31

#	Sektor	Oblast	Predmet	Oznaka standarda	Naslov standarda	Rang (Prosjeak)	Način preuzimanja	Broj stranica	Oznaka tehničkog komiteta
16.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	prEN 17020-5	Extended application of test results on durability of self-closing for fire resistance and/or smoke control doorsets and openable windows - Part 5: Durability of self-closing of hinged and pivoted timber doorsets	3,00	Mo	66	BAS/TC 31
17.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	prEN 13501-2	Fire classification of construction products and building elements - Part 2: Classification using data from fire resistance tests, excluding ventilation services	3,00	Mo	87	BAS/TC 31
18.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	Zaštita od požara	EN 13501-6:2018/prA1	Fire classification of construction products and building elements - Part 6: Classification using data from reaction to fire tests on power, control and communication cables	3,00	Mo	7	BAS/TC 37
19.	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Ostale stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	Održivi gradovi	ISO/TR 37121:2017	Sustainable development in communities - Inventory of existing guidelines and approaches on sustainable development and resilience in cities	3,00	Ad	96	BAS/TC 55